

TÖREDÉKEK A NEVELÉS' VILÁGÁBÓL.

Harmadik közlés.

(Polytata.)

Neveltetésünk' nagy tökéletlenségének fő oka, az anyák neveltelensége. — Értekezésünk' folyamában gyakran leend illy általános állítás, mellyet azonban kivétel nélkülök nem tartok. — Természetesen azon kérdés támad ezen sokszor panaszlott hiány felett: mért nem neveltetnek jól asszonyaink? — 's még természetesh, hogy mindannyiszor egy sereg hasztalan szabály követi az illy felsohajtást. Ezen felsohajtást 's az utána következő szabályokat, mint többnyire honunkban történni szokott, olyanok olvassák, kik azt úgy is tudták — 's kik mind a' mellett, hogy tudják 's gyümölcsöző következményt átlátják — nem követik csupa lomhaságból vagy szivtelenségből. Mert korunk' legveszedelmesb mótelye, hogy épen azon férfiak, kiknek művein bámulunk 's kik a' nevelés körül olly elveket, gondolatokat állapítanak, mellyek fölött szive' mélyéből ohajtja az olvasó, hogy kezei alá minél több növendék adassék: épen ezeket mondom annál kevesebbet tesznek a' valódi életben. Csekély tapasztalásom több férfit mutat elé, kik mint írók valóban jeles elveket 's példákat adának a' nevelés körül, míg gyermekeiket egészen elhanyagolák, 's baromkint tarták. Ugyanazon Rousseau, ki Emilejében a' nevelés' minden kincsét ki látszaték emelni: gyermekeit a' lelt-gyermekek-intézetébe küldé. Ez a' sziv' elhanyagolásából ered, melly az ész' túlsulya által aránylag vesztí erejét. — Valóban ez keserű igazság; de még keserűbb az, hogy a' legfogékonyabb és szelidebb teremtés, e' remeke a' mindenségnek, a' nő, annyira elhanyagoltatik. Okát e' hiánynak tudom — 's kettős fájdalom, hogy előmutatása által aligha tehetek hatást. — A' nőnem' elhanyagolásának oka az önzésben áll. Minden ember magát legjobban szereti 's tervei közvetve vagy közvetlen önszeretetéből erednek. Majd minden atya remegve várja azon pillanatot, mellyben megértendi fiu- vagy leány-gyermek' születését. Fiut kíván mindig; 's ez nem csupán családá' tovább terjedése' kívánatából ered, hanem mindenki azon tervtől van elfoglalva, mi felséges férfit nevelend fiából. Ez mindenesetre nagyon szép szándék, csak ne eredne azon indulatból, melly más részről őt roszt atyává teszi. Mert ha az ujonnan született gyermek neme által e' szép terveket megsemmisíti, melly még a' mellett csaknem mindig tervben marad, — akkor az atya kérlelhetlen, 's nem gondolja meg, hogy leánya' gondos nevelése által szintúgy eszközlője a' legszebb házierénynek, nevelésnek 's polgárosodásnak.

Valóban a' legkínosb fájdalom fogja el az embert, midőn némbereinket annyira elhagyatni látja. Mert nevelésöket 's mostani tisztöket, nem nevezem annak. Ő bennök egy rejtett világ van, melly körül ezredékig hajókáztunk 's mégsem találtuk fel. — Gyakran a' legnagyobb lángelmével párosult mindenre hajlandó szelíd sziv önmagát nem ismerve, ég el. Ellenben hárulna csak közvetlen dicsőség rájuk, részesülnének nemesebb szabadságokban 's jogokban, mind nevelésök 's ezáltal minnevelésünk, — mind boldogságuk nagyobb tért nyerne! —

„Érzelem finomság, szellemi éles tapintat és erényi képesség, ez azon három alapsajátság, mely a' nemberben legkiművelhetőbb“ — mondja Hetényi jeles értekezésében. — Egyik a' másikat szüli, 's ezek tagadhatlan minden jónak alapjai. Azonban ő ezt, valamint az illedelmi érzetet inkább a' természet' ajándékának gondolja, — 's azt következteti hogy gyöngeségéből eredő félnélsége is segédül járul mindazok' elősegelésére, valamint legszebb bájának a' szeméremnek kifejtésére. Legyen szabad ezt más oldalról megtekintennem. — A' fiu gyermek a' leány' ellenképe; 's miután ellenkező miveleteknek, ellenkező okok szolgálnak alapul, azt következtetem, hogy ezen ellenkező okok szülik azt, miket mi a' természetnek tulajdonítunk. — A' fiu gyermek még alig serdülő korában készületlen a' világba lép; itt készületlen minden külsőségek' felfogójává lesz a' szív. Kívánati e' nagy mindenség látásánál sokasulnak, mielőtt azokat magában elfojthatná; — azon példákat, mellyek legközönségesbek — t. i. a' roszakat látja, a' jókat nem. — A' leány az anya társaságában marad, — 's kicsinysege óta mindenki nyájasan 's szépen bánik vele; társaságokba, játékszinbe mén; játécai szelidebbek, kívánati csekélyek levén, teljesítettnek, — míg a' gyermek, vadság 's munkára való erőtetés, gorombaság közt neveltetik vaddá. — Az elsőben azon gyermeki gyengéd érzetek, a' szív' hurjai megpendítetnek 's velök együtt a' legbájojobb fegyvere a' nőnek, a' szemérem is létre kél; míg a' fiuban az megsemmisítettik. A' szemérem, mint mondám, csupán a' szebb 's épen a' korhoz illő szelidebb érzetek' felköltésinek következménye; 's így valamint szemtelen leányok, ugy szerény fiu gyermekek is léteznek; mikint a' nevelés történik. — Innét azt akarom következtetni, hogy fiugyermekeknek is női nevelésben kellene résztvenniök, 's ez után volnának csak férfi kezei alá adandók. Némellyek tán azt mondandják, hogy fiugyermek nem részesülhet azon nevelésben, mellyben leány, mert elpuhul; 's innét férfiaság nélküli embereink. Szükség azonban ennek megezáfolásaul érintenem, hogy itt a' hatás 's kifejlődés aránylagos, 's miszerint a' nő tagjai, idomai érzekei finomabbak, — 's a' férfié erősbek: a' szerint alakulnak finomabbakká 's erősbekké az érzelmek 's mind e' mellett lehet finom érzésü, szabad 's erős lelkü, míg vad 's kislelkü férfiu.

Hogy a' serdülő kor' nevelőjeül a' nő rendelteték, kitészik onnét is, miszerint a' nőnembelieknek praktikus eszköz van; az érzelmeket jobban ismerik, róluk szabadabban 's elfogultság nélkül ítéletnek, mert nincsenek annyira a' külső tárgyaktól elfoglalva; mélyebb szeretettel vannak a' gyermekek iránt, — 's meg kell vallanunk, hogy a' gyermek szivesbben hallgatja a' nőt, mint a' férfit, mert már a' szelid hang, vagy azon kellemes előadás édesen hatja meg. Ezen érzemények képesek ezután az erényességet, 's minden fenségesnek egységét, a' tiszta vallást felfogni, melly után fejlődik czélirányosan az elme. —

A' nőnem' gyermekideje czélirányosabban töltetik el ítéletem szerint, mint a' fiué; de azontúl az egész megváltozik. A' leány ekkor lesz valódi rabbá, 's minden finom érzellem helyébe hibák fészkelik magokat.

Némbereink, azt mondják, ábrándozók. Nem csoda; 's ha a' nember soha regényt nem olvasna mégis annak kellene lennie míg korunk' nevelése így tart. Az elégedetlenség, mint tudjuk, olly veszedelmes nyavalya, melly ha legkisebb részét foglalja el szívünknek, öntáplálata után az egész szív zsarnokává leend. A' leány nem lehet elégedett; 's a' mi főnehézség: néha elégedetlen a' nélkül hogy okát tudná; de egyik esetben sem panaszolkozhatik. Ekkor keblét vágyak 's titkos merengések foglalják el, melly annyira kedves leend előtte, hogy azokat agyába minduntalan visszaidézi. — Némbereink nyugtalanok, 's különösen könnyelműek. Ebből ered minden hibájok 's nevelési képtelenségek. Mindkettő

pedig az elsőbül ered. Gyakran megtörténik, hogy azon fenemlített merengésből a' leányt egy eset vagy látogatás felkölti. Ő ilyenkor p. o. a' legszomorúbb sziv-helyzetből kénytelen vidámságba átmenni; 's ehhez annyira hozzá szokik 's néha tettetés által annyira bírja ön gyenge szívet, hogy ez végre mindent könnyedén vesz, úgy, hogy képes lesz bús helyzetben is vigadni.

Mindezen hiány mellett azt hiszem, hogy a' serdülő gyermeki korig bezárólag nő a' gyermek' valódi nevelője; 's míg gyermekeink egyszerre férfi-igába fogatnak: addig tiszta erkölcsi nevelést nem várhatunk.

(Folytatása máskor.)

K E R T É S Z E T.

(Levéltőredék)

(Vége.)

Milly más gyönyör a' virágok neveit, tulajdonságait 's a' velök bánást tudni, mint csupán az ablakban szemlélni. A' természet műveiben csak a' gondolkodó tud édesebben gyönyörködni, de abban mindenki gyönyörködik, mit maga hoz létre, tehát alkoss magadnak kertecskét, meglásd milly kedves leszen az neked.

Sok ember csak addig tart valamit nehéznek, míg hozzá nem fogott, ha pedig egyszer belekap, csodálkozik hogy az olly könnyű. Te is majd elnézed a' darab földet, mellybül kertet akarsz csinálni, 's azt fogod eleinte gondolni, hogy neked lehetlen belőle kertet alakítanod, hogy te ahhoz nem értesz; de ne félj hozzá fogni, bizonyossá tehetlek, sikerülend. Előre látom, ez fog leginkább aggodtatni: ugyan millyennek kell egy csinos virágkertnek lennie? — Ollyannak kell lennie édes hugom, millyennek te lenni akarod, tulajdon izlésedtől függ minden; itt nem csak részletes sőt általános szabályt sem lehet adni az alakításra nézve; egyik így, másik amugy gondolja legszebbnek. Ha valaki neked egy tervet adna, hogy a' szerint intézd el kertedet, gondold e, hogy az valahol készen kapá azt! 's ha megengedem is, hogy egyik vagy másik kész tervet adna, azon kész terv nem született készen, nem esett le az égből vagy nem bujt ki gombakint a' földből készen hanem valaki készítette, kigondolta; gondolj ki te is egyet; a' kész tervek csak olyan embereknek valók, kiket a' természet igen mostohán áldott meg észtehetséggel. Ismerem én a' te és egész nemednek gyöngéit, ti fonák nevelés által el vagytok szoktatva, magatok nem tudtok akarni, hanem csak férfitámaszkodtok 's mind lelki mind testi erők — alkalmatok nem levén gyakorolhatására — kifejlődetlenül marad. — A' virágok vagy egy évűek, vagy több évűek; az elsőek egy nyári elvirágzásuk után kivesznek, tehát minden tavaszon újra kell vetni; emezek t. i. a' többévűek egyszer elvetve sok esztendeig tartanak; 's minthogy te édes hugom most rendezed kertedet — ha csak ugyan hozzá mersz fogni, mit hiszek — igen természetesen olly virágmagot vetesz bele, melly még e' nyáron virágozzék, de ezzel ki is vesz, 's ha talán kerted elrendelése nem tetszik, ha ohajtásodnak nem felel meg, ősszel új terved szerint készítheted el. Csak akarj édes hugom, mingyárt leszen kerted.

Hogy a' földet mélyen, legalább is egy jó lányira kell fölásatnod, talán szükségtelen is említenem, hanem arra figyelmeztetek, hogy a' föld olly apróra legyen elkészítve, mintha mind meg volna rostálva, sőt a' bevetett magot csak arra készült rostán átbocsátott földdel kell behintened, hogy semmi göröngy a' piczinded csirák kijöhetését ne akadályozza; a' másik mire figyelmeztetni akarlak az, hogy pesgöntöződ picziny lyukacsos legyen, melly a' legfinomabb esőként bocsássa át a' vizet, 's ez öntözötül ne ki-

méld gyöngye tenyereidet, főképp reggel, 's legfőképp estve; ezt tevény bizonyos lehetsz benne, hogy virágaid sokszoros gyönyörrel jutalmazzák meg csekély fáradságodat.

Minden kertészkönyvben elmondatik, hogy a' kútvíz nem alkalmazatos, nem hasznos öntözésre; hogy nem olly hasznos és tenyésztő mint a' folyóvíz vagy esőlé, az igaz, de minthogy mégis majd minden kertekben csak kútvízre szorulunk, czéltalan szüntelen azt lármázni, hogy nem igen hasznos. Hogy ez éppen olly hasznos legyen mint akármelly folyóvíz, olly kádot kell kertedben tartanod, mellyben a' kútvíz legalább egy nap állva a' levegőtől és naphévtől átmelegüljön 's meglágyuljon. — Folyót vagy patakot vezetni át kerteden, vagy középeben tavat teremteni nincs hatalmadban, de az esővizet összegyűjteni, melly különben haszlatlanul, sőt talán árkot mosva károsan vesz el, nem mulná felül erődöt; azonban ezt férfi kertészek is kéz összedugva nézik elfolyjni, annál kevesebbé hihető tehát, hogy to fognád hasznodra fordítani.

Virágmagrud nem szükséges gondoskodnod, mert ime küldök némelly fajokat, mindeniknek neve a' papirostra föl van írva, mellye tevény; ide sorozom névszerint, hogy ha valamellyik hibáznék belőle, az átadótól számul vehesd.

1. Konya rézvirága (zinnia elegans), ez juliustol fogva egész octoberig virágzik. 2. Ékes üszögör (senecio elegans), aransyárga virágával juniustol kezdve augustusig ékesíti kertedet; de jobb lesz előbb cserépekbe elvetned, 's csak azután ülted ki, ha midőn meleg idő jár 's fagytól nem félhetni.

3. Nagy és kis bűdöske, másképp török szegfü (tagetes erecta et patula), Mexico-bul származik; virága sárga 's csak akkor kell vetni, midőn már hideg éjszakáktul nem tarthatni; juliustól egész octoberig virágoznak.

4. Üstökös taréjfűrt (celosia cristata), kakastaréj alaku virágáról neveztetik így; többféle színű van belőle, mint: sárga, fehér, kék; későbbecsken kell vetni, mivel a' hideget nem állja ki; egyébiránt melegágyba vagy cserépbe korábban is vethetni, 's aztán laptájával együtt kell későbbben kiültetni; ez gyakori öntözést kíván. — Ha kedved tartaná könnyű móddal készíthetnél melegágyot. Két három lábnyi mélységű hosszadad gödör vagy pedig árok ásatik olly enyhelyen, hová a' nap jól neki tüzik, 's e' gödröt lóganéjjal kell betölteni, szeleít deszkákkal galgaltván be. E' ganajt három négy hüvelyknyi magasságra jól kővér 's rostán átérésztett földdel kell behinteni; üvegtábla tetetvén rá, 's kész a' melegágy. A' meleg- vagy hajtóágyok készítéséről sokat lehetne mondanom, de így egyszerűleg készítve is megteszi.

5. Gombos bodonpót (gomphrena globosa), közönséges faj a' vörös, fehér és sárga. Tanácsosabb cserépekbe vagy melegágyba vetni, 's csak aztán ültetni ki a' szabadba; juniustól octoberig szüntelen virágzik; ez is bő öntözést kíván.

6. Chinai gyerepesin (aster chinensis), Japonia és China hazája honnét neveztetik is. Biztosabb lehetsz hogy szépen virágzik, ha cserépekbe veted előbb el. Kimondhatlan kedves tekintet e' fajokkal bevetett virágos tábla.

7. Gyász sikkantzú (scabiosa atropurpurea), teljesen és teljetlenül virágzik augustustól késő őszig. Az őszi vetés tanácsosabb ugyan, mert sokkal gazdagabban virágzik a' rá jövő tavasszal vagy inkább nyáron, de őszit már elszolasztottuk, azért még is csak vess belőle.

8. Nefelejts mizsót (myosotis scorpioides), jól ismered égszinkék picziny virágairól; a' nedves helyet szereti, akármikor vethetni, mivel hamar kikel 's virágzik.

9. Szomoru kerep (lotus Jacobaeus), aprilistől octoberig sötét-sárgán virágzik.

10. Viola (cheiranthus), vagy ibolya; ibolyának inkább csak azon violafaj neveztetik, melly vadon terem, mint a' tavasi ibolya, melly mingyárt megjelen mihelyt a' hó elolvad. Ha semmi egyéb virágot nem vetnél is csak violát, ez maga megérdemlené hogy kerted csinálj. Ez kevés gondot kíván azon kívül, hogy a' gaztul 's dudvátul tisztán kell tartani, minden földel megelegszik. Ebből legtöbb magot küldök, hogy több izben vethess, 's hogy különböző táblákban szüntelen virágozva késő őszig a' legfelségesebb illattal tölts be kertedet. Sőt nem csak nyáron, hanem télen is gyönyörködhet benne, mert a' későbbben vetettek közül a' gazdagabbak cserépekbe ültetve át már farsangon ékítik ablakaidat.

Még többféle magot is küldhetnék, de úgy hiszem most eleve ez is elég lesz, 's szívből ohajtom hogy valamely csinos alaku kertecskét készíts, mellyel szerföltt meg-
lepetve legyen

BÁCSIKÁD.